

Agriculture dress, diet and hunting methods of the Venda. NDIMO

1. Nduhu-Lvenda. Dzo di davhuwa na Thoho-yo. Ndou. Dzi tshi-thoma u mela maluvha, muthu u konou kapedzela mavu khadzo Arali dzi songo shelwa mavu, a dzi liwi ngavhanna, zwi a ila. Makanda adzo ha Kandwi nga vhanna. Munna o kandaho a ngari a tshi tshimbila mule-nzhe wa zwimba, nahone wa lemela wavhuya wa ita u tshi thothona.

Dzi a zwimbela, a dzi fhetwi. Dzi linwa nga mvedzi wa phando, ngauri dza tavhanya mvula a i tsha na. Zwavhudi. Khosi ya dzama

2. a dzi linwi u swika nwakani. Vha dzi lima musi vha tshivhona Mukwatamba u tshi tswuka maluvha. Dzi tshi zwaliwa, vhazwali vha ambara ndolo uri dzi vhee zwavhudi. Ntsa dzi a lesa nduhu hedzi.

Muthu a nga di fhiwa tsimu hunwe na hunwe. Masimu a kovhiwa nga mukoma. Munna u a fhiwa tsimu, nwana na ene a fhiwa, na musadzi a fhiwavho. Masimu ha rengisanywi. Tsimu a i adzimiwi munwe.

3. Arali wa pfuluwa, wa dovha wa humela henefhala he wa pfuluwa hone, u do di dovha wa lima he wa vha u tshi lima hone kale. Tsimu i a vha ifa. Khosi kana mukoma u a kona u dzhia tsimu nga khani.

Nangwe a sa limi, muthu u na maauda tsimuni yawe. Muthu a tshi funa fhethu huirwe uri a lime hone, ndi nge a vhona ho nona. Mukoma ndi ene ane a nea mukano.

4. Masimu a mavhele, mufhoho, maliba. Lunonya lu nga di tanga-nywa na tshikoli. Muse wa fola a u humbelwi musanda. Muthu a nga di lima hune a vhona hone. Fola la tavhiwa li sheledzwa vhege yothe. Uri li si fhele vhuhali, fola li a fhehulwa.

Thumbe arali dzono swifhala dzi a fuliwa, nga matsheloni ngauri masiari dzi a thataba. A dzi lengi u fhetwa. Tshidzimba tshadzo tshi a difha nga maauda.

Lunonya musi vhana vha tshi toda u tswuka lu a tupulwa lwa pombi-wa nga nzi, lwa imiswa na muri lwa oma. Ndi hone hu tshidzhiwa luselo lwa ukhuthelwa ngomu. Lwa hadzingwa lua kodela muroho.

5. Munukho walwo arali lwo kodela muroho, u a difha nga maanda. Mutada u simiwa nga thanda, u na khufhiwone u fana na murambo.

Matambala one a fana na madabula mavhele ha musedzwi, zwenezwi mvula i tshi na ndi hone a tshi hula. Fola lone li a sheledzwa.

- Musi tsimu i tshi toda u limiwa, mune wayo a nga ita davha arali, a tshi funa la rema matanzu ya vhiwa. Arali i invaha wa thoma, musi
6. muthu o no fhisa u a gobela. Thedzi arali i mufhoho kana luvhele, i tou linwa ngauri ndi zwithu zwi zwaliwaho. Hu remiwa mariha ha fhiswa nga tshimedzi. Hu khathiwa hu sina miri. Hu fhethu hune kholomo kana nguluvhe dza dina henefho hu a vhielwa. Arali masimu o no kaniwa, vhatukana vha a ya u hwivha hatsi vha vhu isa musanda u humbela muhwani. Vha sokou litsha kholomo dzi tshi dzhena vha sathu humbela, ndi mulandu.
7. Masimu ha itwi tshithu musi a tshi todou limiwa, fhedzi arali khosi yo dzama huvhidzwa manga, ya thavha nngu. A vhudza vhatu vhothe ba uri vha de na musanda. Vho swika henefho, vha a vhambela vha imisa malembe vhuhali ha ya phauda. Maine a konou dzhia mutanzwa a kanda thanda yawo a u dzhenisa gambani lo dzheniswaho miri yothe a konou handulula a ri: "A rembuluseni
8. ni imise nothe ni reme kathilu." Vha ita ngauralo. Ndi hone hu tshi vuledzwa, ndima mbili. A ri: "Kuvhanganyani mbeu" ya yo dzhiwa, hu tshi f pfi khoro ya hu gede. Ha takuwa nga muthihi a tshi dzhia mbeu. Vha ya nayo hayani, na konou enda ni tshi dzivhela masimuni, o no limiwaho nga matunga

- nga matshelo nanga i vhidza zwana zwa yo fhiwa mishonga musanda.
9. Vha enda vha tshi - dzima mulilo. Vha funga wavho wo sikiwaho. Mudi munwe na munwe wo newaho mulilo uyu u nea vhana havha khulu kana sheleni - kana vhukunda vhuvhile (Kale) muta munwe na munwe. Arali vha wana wo bika khali tshivhasoni, vha a bika vha la.
- Halwa vha a handulula vha nwa. (Vhu nwiwa nga vshulwane fhedzi). Matswia na one a a latwa ha todiwa maswa. Mavhele a linwa nwaha munwe na munwe. Phonda a dzi limiwi arali khosi yo dzama,
10. mbeu i tshi toda u zwalwa i thoma ya nangwa. Mbeu yo no nangiwa, i vhulungwa kha zwifhala zwo vhumbiwaho nga vhutoko. Mbeu a i alahwi. Mishonga ya u tanganywa na mbeu i bvaho ha nanga. Nanga i tshi shuma mushumo uyu i itelwa halwa ya thavhelwa mbudzi mvedzi une vhatu vha thoma ngawo u lima ndi Tshimedzi. Tshifhinga tsha u lima a tshi /langanwi.....

- langanwi. Tshikoli tshi a gobelwa. Dzinwe mbeu dzi tou zwalwa hu
11. tshi limiwa. Tshikoli muthu u tou khuba nga mulomo a pfela fhala he a pala nga dzembe. Nduhu-mvenda na dzone dzi tou khubiwa sa tshikoli. Hu tshi limiwa, vhanwe vha ita davha, vhanwe vha tou lima nga vhone vhane. Davha heli li shumiswa nga vhane muthu a dzula naho-ndi uri vha henefho tsini. Arali muthu e na vhakwasha, a nga di vha vhidza. Vhone vha fanela u da na mbudzi. Vhone vhakwasha vha
12. da vhusiku. Wa pfa mukosi u tshi - vho lila tsimuni. Iweha ngeno wo inga halwa nga saga. Arali vha fhedza hu tshee masiari, vha mbo di dzhena daka, vha tahula, vha rema miri vha tshi kudzela kule. Iwe nga u vhona halwa vhu si vhunzhi, u vha hanisa u lima.

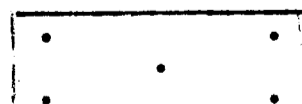
- Davhani ndi hone hune ha nwiwa nga maanda vha yaho vha a zwitakalela. Arali vhathu vho rambiwa nga matsheloni hu ya vhasidzana
13. na, vhathannga; masiari hu ya vhanna na vhasadzi. Hu pfala nanga na phala-phala dzi tshi-lila. Tsimu i thomaho u linwa ndi tshirenwarenwane tsha musanda.

Masimu a tahulwa luvhili arali e a kale. Arali i ntswa, i tahulwa luthihi; u swika minwaha mivhili. Muthu a sa funi u ita davha, u tou tahula nga ene mune. Musadzi u tahula yawe, munna a tahula yawevho.

- Arali muthu e na musadzi muthihi, a nga di thusana nae. Hu sa
14. kondi hu tahulwa nga zwanda ho omaho vha tahula nga malembe.

Hu na hune masimu a lindwa. Dzithavhani vha fhata thumba. Masiari tshino tsha dina ndi mapfene, vhusiku hu dina nguluvhe. Vha no linda vha lala vha tshi khokhonya uri zwi lindwaho zwi shavhe. Vho limaho luvhele kana mufhoho, vha rumeledza vhana nga matsheloni.

- Vhane vha divha u ita zwinwe zwa u shavhisa zwinoni, vha ka livhele-livhele tsimu irwe na inwe - maliba. Kaya mavhele vha isa
15. musanda. Khosi ya vhidza vhananyana na vhatukana na vhakegulu. Duvha ilo vhathu vhothe a hu iwi masimuni. Vhakegulu vha tshimbila na mishonga vha enda vha tshi ita mapfunco mana.

ia, nangwe i tshikoli, vha

Vha wana bvani kana mphwe vha a dzh. Vha ita zwenezwi tsimuni
enda vha tshi dzhia tshithihi tshithihi.

/dzothe.....

- dzotho. Vho tanganya vha ya mulamboni muhulwane u elaho madi, vha
16. welela seli na lula. Vha la hone zwothe zwe vha enda vha tshi rola. Mabvani, zwikoli na zwothe. Zwe zwa vha kunda u fhedza vha posa mulamboni na mahari na mikope. Nga madekwana vha vhuyelela hayani. Vha tshi ya hayani, a vha lavhelesi murahu, hune vha bva hone. Vhothe vha mbodi ya u kuvhangana nduni ya musanda. A vha na muthu, vha amba nga tshavho. Zwa u la a vha fhiwi. Li tshitsha vha a balangona, na vhothe vha konou yavho masimuni.
17. Henefho masimuni vha do wana begwa na ludiamai vha i vhone mapholisa a masimu. Arali mbova yo tswa, vha a sikela; o tswaho e ndi a fara mupfa wa mu thavha, e ndi a fara lwatsilwa muthavha, a lala a tshi zhamba vhusiku hothe a vhuya a amba uri ndo tswa. Vhanwe vha shumisa muri u nopfi muangatela. Mbava i ri u ka mphwe i si tsha tuwa. Mune wa tsimu u vhuya a da a i wana henefho.
18. Musi zwa masimuni zwi tshi vho kanwa, hu thoma u humbulwa nduhu-mvenda, na thumbe. Ndi hone hu tshi da nduhu-mange ha konou kaniwa tshikoli na maliba. Tsha u khunyeledza ndi mufhoho. Munwe na munwe u kana yawe. Ane a vhona zauri tsimu yawe yo hulesa u ita davha. Ho no kanwa vhatukana na vhasidzana vha ita mandwane (Mahundwane) a fhedza vhege mbili kana tharu. Hu na murero! "Ndi Mandwane a vho Fuvhuvhu ngovhe a tshi swa ra tuwa." Halwa ha mufhoho a vhu sokou itwa, hu thoma u tungulwa ha do kona u do liwa mufhoho na maliba.
19. Tshifhefho shangoni la Pile. Arali thanga, fula, mphwe zwa sokou liwa, hu do bva vhakegulu na vhasidzana na vhatukane. Vha enda vha tshi ka zwikoli na mphwe na mafhuri, ngauri arali u tshi tahula wa fara thanga wa daha fola u songo tamba kana wa la mphwe, nngwe i do fhedza mbudzi dzau. Arali i tsini, ya musanda, nepile u do bva a semana nayo. Mphwe dzila dze vha ka, vha do ya dakani li no pfi zwifhoni vha dzi sia henefho.
20. Halila mifhululu na dziphaphala. Li tshi tsha zwila zwithu a zwi tsheho.
- Ho no kaniwa hu iswa halwa musanda nga vhakoma. Ene a vha na mufhoho tsimuni, ho ngo tendelwa u u tshea, hone musanda u sathu u tshewa.

Mavhele o no kaniwa, mainwe a shelwa tshisikuni mainve ane a do vha mbeu a shelwa tshifhalani. A dzula ngomu tshisikuni u swika /tshifhinga.....

tshifhinga a tshishumiswa. Arali e manzhisa, musi maswa a tshi swika, a kale a rengiswa.

21. Zwiambaro.

Tshiambaro tsha vhanna ndi tsindi, na mukumbawa ntsa na wa mbudzi na wa namana. Ndovhi i nga shumiswa nga vhatukana. Zwiambaro zwa vhasadzi ndi mukumba wa mbudzi na wa nngu. Shedo li itwa nga muhobvu wa kholomo kana wa nari wo tou sukwa zwavhudi. Wo no vhibva u tou tshewa wa linganyiswa zwavhudi. Ho vha hu tshi suka munna munwe na munwe. Fhedzi kha u tshea, ho vha hu tshi tshea vhane vha zwi kona.

22. Dza vhulaloni hu sukiwa mukumba wa kholomo. U thoma u vhambwa nga thanda wa kona u fhaliwa uri nama i vhe tsekene. Ha konou itwa ha u sukisa. Ndi hone hu tshi bikwa na thoho ya u sukisa. I nga vha ya kholomo arali mukumba u muhulu kana ya mbudzi arali u mutuku.

Luluvha lure dakani lwo vha lu tshi ita nguvho i no pfi sila.

Hu tshi itwa minwenda i ambarwaho nga mahosi ine ya pfi katuni. Vha-

23. nwe vho vha vha tshi ita nga ntsa na tsimba na mbudzi. Khosi dzo vha dzi tshi itelwa nga nngwe na ndau. Nguvho dzo vha dzi tshi - ambarwa nduni fhedzi. Vhatuka vhone vho vha vha sa ambari. Musi hu tshi tshinwa tshikona, vhatannga vho vha vha tshi toma mithenga thohoni. Zwe vhasadzi vha vha vha tshi - ambara, ndi matombo matswu ane namusi a wanwa o ambarwa nga vhakegulu. A hu dihwi uri a bva ngafhi.

24. Musi hu na minyanya mihulu ho vha hu tshi ambarwa mithenga, zwiala zwa miswe, zwithura na zwitangu. Namusi hezwi zwi anza u ambarwa nga dzinanga.

Mithenga ye vha vha vha tshi - i ambara, minwe ndi ya mphwe, minwe ndi ya khuhu, minwe ndi ya zwinoni. Zwithura vha thea nga zwifu na zwikwekwe. Muhali wa munna o vha a tshi - ambara tsimbi ntswu ya munene uri a tshi-swika vhathuni, vha, mbo zwi vhone uri ndi

25. muhali nga munene hoyu. Tshivivha tsho vha tshi - itwa nga mukumba wa nngu na wa mbudzi. Tshi sumbedza vhusadzi. Kale vhanna vhahulwane vho vha tshi - ambara benga. Lo vha li tshi - itwa nga mbudzi. Yo tou sukwa zwavhudi, thoho ya vha phanda.

Mavhudzi o vha a tshi hotwa a itwa bonze. Vhasadzi vho vha x vha tshi - phulwa ndobo. Vhasidzana vho vha vha tshi ambara mufunga

26/Khunduni.....

26. Khunduni. Muthu o vha a tshi - ri u bebwa ha da maine a da u mu thavhela muvhili wothe - kha ningo, na hunwevho hune a vhona uri i fanelwa u thavhelwa. U ita zwenezwi a tshi - dzhenisa mishonga. Tswayo dzine dza vha hone kha muvhili ndi nola na phili-phise. Kha vhasidzana, philiphise i itwa e thungamamu. Zwi itwa nga vhane vhu funa. Vhahulwane, a vhana hezwi. Zwi itwa nga vhatuku fhedzi. Ndebvu dzo vha dzi tshi - thuvhiwa nga mifhanga. Kha u naka ha
27. muthu, vhavenda vho vha vha tshi - tou vhona u naka hawe, i si nga mulandu wa tswayo dzire kha muvhili wawe.

28. U zwima na u rea.

- U Zwima: Phukha dzothe dzo vha dzi tshi - zwimiwa. Madzina manwe a phukha dze dza vha dzi tshi - zwimiwa khea. Nari, ndou, thuda, khongoni, phalaphala, tshugulu, phofu, mbidi, tholo - lurango, phidwa, phala, nondo, thavha-nda-lila, mvuvhu. Phukha hedzi dzothe dzi a liwa. Nari i a lwa na muthu ya vhuya ya u vhulaha, na ndou i a ralovho. Thuda yone a i lwi na khongoni a i lwi. Phalaphala arali yo huvhala i lwa na mmbwa na muthu. Tshugulu yone i a lwa
29. nga maanda. Mbidi na tholo-lurango na phidwa na phala na nondo na thavhanda-lila a dzi lwi na muthu. Thavha-nda-lila i nga tou lwa na mmbwa zwayo. Mvuvhu yone i a lwa.

Muthu a tshi-zwima nari, a i wana u pfula nga misevhe yo dodzwa vhutulu. Arali ya thavhiwa, zwigidima na muvhili wothe, ya mba di ri nga vhuya ya fa. Vhura vhu farwa nga tshanda tsha u la, misevhe ya farwa nga tsha monde.

30. Nari a i zwimiwi nga muthu muthihi. Ho vha hu tshi-zwima munwe na munwe. Ni tshi-zwima, ni zwima ni fumi. Phukha ya vhuya ya huvhala, hu pfala mukosi wavhazwimi vha tshi shavha. A sa koni u shavha u a sala. Kha mushumo hoyu wa u zwima, vhatukana vha nga thoma vhe vhathannga vhane vha vho amba u vhingwa. Hu tshiyiwa u zwima, vha - musanda vho vha vha sa humbelwi. Arali ho vhulawa ndou,
31. you vha i tshi sumiwa musanda, ya konou viwa.

Lurumbu lwa fhasi lwo vha lu tshi-vhalwa khosi lwa tadulu lwo vha lu tshi-vha lwa muvhulahi.

Arali phukha yo vhulawa yo vha i tshi - vhengwa. Kanzhi-kanzhi

/muthu.....

muthu u isa tshizwa fhedzi musanda. Ndau i sumiwa mukumba musanda. Wo isa wone khosi yo vha i tshi u fha mbudzi. Nngwe na yonevho vho vha vha tshi - ralo. Ndou yone wo suma a u fhiwi tshithu na nngwe.

32. Ngwena a i vhulahwi nga muthu. Muthu a vhuya a i vhulaya, u do shaya vhudzulo. Mahosi vha do mu thatha hothe-hothe hune a ya, na u vhulaya vha a ri vhulaya. Arali muthu a vhulaya ngwena, hu pfi ndi tshifa o vhulaya khosi, kana hu pfi u toda u vhulaya khosi nga mushonga wayo. Thagalu i a vhulahwa. Mapfura a ndau na luvalo ndi mushonga wa dzinanga. Nanga dzo vha dzi tshi a renga nga malungu a
33. mukuvhibvu na nga mbudzi na nga malembe. Mapfura a nngwe a a fhiswa a itwa mushonga. Vhuluvhi vhu alafha ndevhe dzi tshi vhavha dzi sa pfesi. Ningo ya thagulu i itwa mushonga. A huna phukha ye ya vha i tshi farwa i pha di phila. Dzothe vha tou vhulaya. Muthu arali o huvhadzwa nga ndau vho vha vha tshi - alafha nga muphulo. Muthu we a vha a si na mashudu a u vhulaya o vha a tshi - phasa uri na ene a vhulayevho.
34. Lunanga lwa ndou lwo vha lu tshi - newa khosi. U zwima ho vha hu si na tshifhinga tshaho. He vha vha vha tshi - divha uri hu na phukha, vho vha vha tshi - ya u zwima hone. Tshe tsha vha tshi - tshi - takalelwa ndi nama ngauri vho vha vha tshi - tunda ngayo. Nama arali yo vha i nzhiswa, yo vha i sa liwi yothe kathihi. Yo vha i tshi itwa mihwaba.

- Thukha thukhu dzo vha dzi tshi-rewa nga vha no zwi kona. Zwe vha vha vha tshi-rea ngazwo ndi makwekwe na milavhu. Zwinoni zwone
35. vho vha vha tshi-rea nga vhulimbo. Vhu fhomiwa kha thanda. Khanga na zwitsetsentse zwi rewa nga zwiwekwe. Ntsa na mbavhala zwi rewa nga mulavhu. Tshedzi i rewa nga mutsiko. Mbila na muvhuda na gutshi-(thulo) zwi rewa nga tshikwekwe. Arali muthu a wana tshikwekwe kana mulavhu wa munwe wo fasha, ha na maanda a u vhofoholola. A vhofoholola ndi tshifa o tswa. Vhulimbo ha u fasha zwinoni ho vha vhu tshi-itwa nga muri-khuni kana mukwatule.

36.

Zwiliwa.

Zwe zwa vha zwithilimiwa. Nduhu, tshikoli, mutada, mufhoho, luvhele, mphwe, maliba, matambala, thumbe, nawa, nalunonya. Tshe tsha vha tshi-tshi-liwa hafha ndi: nduhu hu liwa zwa nga fhasi zwine zwa

/tou.....

- tou devhiwa, tshikoli hu liwa thoro dzine dza itwa vhukhopfu kana dza tou kadzingwa, kana dza tou kuiwa dza vha halwa. Mutada wone u tou liwa sa murambo; mufhoho wone thoro dzawo dzi nga kuiwa dza vha halwa. Mphwe dzi liwa matanga, thoro dza itwa halwa; Maliba a a kuiwa a ita halwa na vhuswa; matambala one a fana dabula, na kulele
37. kudi nga kwonokwo kwa dabula. Thumbe dzi bikwa tshidzimba; nawa dzi liwa matari na vhana vhadzo, matari a itwa muroho, vhana vha nawa vha bikwa vha liwa. Lunonya lu ita dovhi. Dovhi lalivo li a difha nga maanda. Kha mavhele, na luvhele na maliba, hu wanwa vhukhopfu. Zwiliwa-liwa vhukuma ndi tshikoli, luvhele, na maliba. Zwine zwa sokou vha zwiliwavho ndi ndulu, na thumbe na nawa na mutada, na matambala.
38. Zwine zwa liwa nga tshifhinga tshinwe na tshinwe tsha nwaha ndi mavhele, lunonya, luvhele, mufhoho, maliba na thumbe. Nangwe zwo ralo, zwithu hezwi zwi limiwa tshilimo. Zwine zwa difhesa ndi nduhu dzo dzhena murohoni, na lunonya lu a kodela muroho.
- Mitshelo ya daka ndi mahuyu, na mbula na thungulu, na nthu, na nei na khwakhwa, na nombelo, na thawi, na mbuyu, na thedwa, na thangauma, na tsuma, na mavhungo na thaladzi, na pfuka, na maramba, na
- (geen 39)
40. madzidzi, na mahuluma na mbambanguvho na mupfumbuphumbu na mutshikili, na mutamvu. Mitshelo ine ya liwa tshilimo ndi mbula na thawi, na khwakhwa, na thaladzi, na bubulu, na maramba. Ine ya liwa musi hu tshi-tahulwa ndi thungulu, na nthu, na nombelo, na mavhungo, na mazwili. Ine ya liwa tshifhefho ndi nei, na khwakhwa, na thedwa na thangauma, na madzidzi na mahuhuma, na mbambanguvho na mutshikili. Ya vhuriha ndi mbuyu na pfuka na mupfumbupfumbu. Mitshelo ye ya anda
41. Venda nga maanda ndi mbula, nthu, nei, khwakhwa, na mbuyu. Nei na thangauma dzi a wanwavho Niani.
- Mutshikili u wanwa dzimaufwi na Thengwe. Mutshikili u a difha nga maanda. U tou sukwa ha bikwa muroho wa vhewa ngomu. U tou nga mafhi na muroho zwo tanganywa mutamvu u anwa luraru nga nwaha. Mupfumbupfumbu u liwa nga vhana.
- Khwakhwa dzone dzi tou. Anewa, dza ri dzo oma dza konou nongolwa dza sindwa dza do tou gumiwa. Nei dzi a sindwavho dza sevhiwa
42. ngadzo. Mutshikili u a sumiwa musanda. Ihu tou vha na muri wo khetelwaho vha musanda. Mitshelo ine ya pfi ndi yone-yone, ndi Mutshi-
- /kili na.....

kili na Munei ngauri i a liwa musanda.

K44 / 12

Mafhi musu a tshi vhuya khoroni a shelwa tshingwanani a lala ngomu. Nga matshelo a ntshiwa luvhombalwa mapfura. A konou shelwa kha khali yo phulwaho buli nga fhasi. O no fhedza maduvha mavhili kana mararu a do wanala o no fhela thowa, a konou sevhiwa ngao.

43. Hune a vhulungwa hone ndi nduni. Mafhi a sevhiwa nga munwe na munwe. A liwa kanzhi-kanzhi na vhuswa, kana masiari u na ndala u nga di rema wa la. Nwaha musu hu na ndala mafhi a nga vha zwiliwa.

Nama yone i liwa tshifhinga tshinwe na tshinwe. Kanzhi-kanzhi i liwa musu hu na vhaeni. I tou bikwa kana ya tou go tshiwa. Nama i kovhiwa nga ndila hei: Tshizwa ndi tsha khotsi, phatha ndi ya vhafumakadzi tshivhindi ndi tsha, vhana, voho ndi la khotsi-munene,

44. khwanda na thoho zwi ya khoroni.

Notshi-dzi a lafhiwa mutoli-na vhana vhadzo. Mazhana a tou bikwa a sevha. Mutoli-u nga sevha ngawovho.

Kha nzie ri wana hu na zwigome, na tshiphura-mutanga, na mutotombudzi, na nzie-luvhisi; na pfukha-luhura, na bapu, na dada-Khubi, na tshibwandavhukhopfu, na bvunwa, na nzie-luvhele, na khwanda-mbidi, na mmammadi (a kuna makuse), na nzie-mulambo i no dzula mahatsini a

45. mulambo, na nzie mupfure, na nzie-khedwa. Nzie dzi tou ha dzingwa. Thungulifha dzi rengiswa kha vha sina. Vha renga nga mavhele. Thonono na dzone dzi liwa nga vhanwe.

Nga Tshivenda hu liwa luvhili fhedzi nga duvha. Arali e nwana ene a nga di la lunzhi. Vhana vha avhelwa fhethu huthihi. Munna u avhelwa ndiloni ine ya pfi mudzio. Musadzi u lela khalini. Arali hu tshi liwa, a hu tendelwi u phaga, zwi pfi ndi tseda. A hu ambiwi

46. hu tshi liwa. U tshi la u thoma u tamba, wa konou da tsini ha ndilo wa dzula wa losha wa konou la.

Kha halwa ha Tshivenda hu na tshi-kandamalemben-di hone ha u thoma musu vhathu vhe davhani. Vhune ha pfi ha gulu, vhu da na vhuswa ha u fhedza ndi tshiroso. Nga la matshelo hu nwiwa tswito. Mutetshelo ndi hone ha u tetshela uri muthu apfe arali vhu tshi-difha. Thumbulo ndi ya u suma uri no vhila. Kha u nwa muthu a nga nwa na

47. thama dzawe fhedzi. Musindelo ndi wa vhalwana vho shumaho. Nahone hu na masipho a vhakegulu ho no fhela u pangiwa. Vhune ha ya musanda

/vhu pfi.....

vhu pfi ndi Tsumba-vhulo. Vhu tshi mviwa, hu na khali ya vhathannga na vhasidzana; ha vha na ya vhakalaha na vha kegulu, ha vha na ya vhabwana na vhauna. Arali khosi i hone hu na murunzi. Musi khosi i tshi-mva, vhothe a vha tsha mva. Vhasadzi vha lavhelesa, vhanna vha kumela vha tshi ri: "Ndau muhali, mufhedzi wa vhathu, iwe u fu-
48. waho mmbwa na vhathu. Hu vhana mukeli ha vha na mutanganedzi a neaho vhathu. Arali hu na vhatshimluli, vha dzula tsini ha khosi uri i kone u vha vhona, i vha fhe halwa. Hu thoma u nwa mukeli, ha da mutanganedzi, ha konou tevhela vhathu. Zwinwe zwine zwa nwiwa ndi mukumbi. Arali muthu e na mukumbi, zwinzhi, zwi ya musanda, zwituku u sala u tshi-nwa: Mahosi vhe ri ndi miri yashu.

49. Mbanzhe a hu divhiwi uri i bva gai. Hu di pfi yo da Thoho-ya-Ndou. I tavhiwa masimuni kara hayani-hothe-hothe. Mbeu ya mbanzhe yo vha i tshi-vhulungwa nga vhalimi vhayo. Izwalwa musu hu tshi limiwa mavhele. Uri mbanzhe i ite zwavhudi, i aliwa fhasi ha thovho.

Fola hu pfi lo ka davhuwa na Thoho-ya-ndou. Li tshi-kuiwa li tanga-nywa na mukango wa mululudza na tshiumba vhakololo. Muthu a tshi-li toda u tou humbela vha konou u mu dahisa. Lo kuiwaho a li rengiswi.

END S. 463.